

Andrej Lupinc – Lupo

Spomin skozi zuher

Mojega najljubšega frejma pravzaprav ni. Vsaj ne v materialni obliki. Živi le v mojem spominu. In je tak, da ga ne bom nikoli pozabil. V stvarnosti se je izgubil med sedemindvajsetimi kilometri 16-mm filmskega negativa, ki sem ga posnel leta 1989 za izobraževalno serijo **Utrip znanosti**. Serija je ostala nedokončana v fazi grobe montaže; kam so izginili filmski svitki z *gavg* in ostanki delovne kopije s polic, ne ve nihče. Vendar je vseeno ena in edina sličica ostala eksponirana, točno nad mojim desnim očesom, tam, kjer možgani delujejo intuitivno, čustveno in ustvarjalno. Tam, kjer je v lobanji prostor za umetnost.

S snemanjem omenjene serije smo začeli spomladi v različnih znanstvenih ustanovah, poleti pa smo se podali na teren. Spominjam se, da smo šli iz Krapine v Veliko Nedeljo ali morda v hrvaško Brezje – danes ne vem več, kje je bila depandansa imunološkega zavoda Jugoslavije za proizvodnjo seruma proti kačjim pikom. Tam so imeli čredo konj in kolonijo modrasov; ženska, ki so jo modrasi trikrat pičili, jim je jemala kačji strup. Rekla je, da čuti posledice, da ima težave s koordinacijo in motoriko. Potem so ta strup vbrizgali konjem, katerim so nato jemali kri. Za to so skrbeli trije otopeli grobijani, ki so konjem v vratno žilo tlačili gumijasto cev in v vedro prestrezali kri. Prostor je bil zanemarjen, zapredki muh so se zibali v sapi s pajčevin na oknih. Da bi konje umirili, so jim bolečino preusmerili na eno mesto, zato so jim okoli gobca ovili vrv, jo pretaknili z lesenim klinom ter ga motali, dokler se vrv ni zategnila in zažrla v nozdrvi. Asistent in osvetljevalec sta ob teh prizorih pobegnila, tonski mojster je z usmerjenim mikrofonom snemal od daleč, režiser je obnemel in obrnil hrbet. Na poti proti Zagrebu sem prekinil tišino in rekel, da bi morali tem konjem postaviti spomenik. Tistikrat smo snemali še v Tehničnem muzeju, v demonstracijskem kabinetu Nikole Tesle, se vrnili domov in se potem odpeljali mimo Plitvic v Sarajevo, Mostar, Blagaj, v Međugorje in naprej proti Splitu. To je bil do takrat moj najdaljši, najbolj pester in najbolj zanimiv, pa tudi zahteven teren. Delal sem z Arriflexovo SR 16, *eserko*, kakor smo jo skrajšano imenovali, in uporabljal dva *zoom* objektivna. Zeissovega 10-100-mm / T3,1 in Angenieuxovega 10-150-mm / T2, tudi zaradi tega, ker je imel slednji navoj za predleče, ki sem jih veliko uporabljal. Imel sem še 300- in 600-mm objektivna, pa tudi standardni set optike za ta tip kamere.

Nekje na začetku avgusta smo se vrnili v Ljubljano. Moja žena je bila tik pred porodom in že v porodnišnici. Vesela sva bila in komaj sva čakala rojstvo otroka. Nisva vedela, kaj bo. Hči ali sin. Meni je bilo vseeno. Hodil sem jo obiskovat pred snemanjem ali po njem, kakor je nanese. Medtem smo nadaljevali snemanje za serijo **Utrip znanosti**, in sicer epizodo, kako merljiv je človek. Od prenatalnega obdobja, po rojstvu in nato predšolskega in šolskega, čez vse faze razvoja, ko ob vstopu v JLA, pri sistematičnih pregledih, do smrti in po njej strokovnjaki vnašajo ustrezne podatke v ustrezne rubrike. Za ta namen smo se odpravili v mrtvašnico, kjer so nam že pripravili truplo, da bi ga patolog in njegov asistent stehala in izmerila. Še preden smo vstopili, mi je smrad po razkužilih, formalinu, po razkroju, gnitju in minljivosti preusmeril pozornost od filmskega početja na dejstvo, da sem tu samo začasen in da je sličica ujeta v emulziji na acetatni podlagi trajna, skoraj večna. Vsaj takrat smo to še verjeli.

Po dolgem in sorazmerno širokem hodniku smo v mrtvašnico prinesli opremo. Peljali so nas v sobo, kjer naj bi snemali, in nam rekli, da bosta obducenta kmalu prišla; ker se jima mudi, naj se kar pripravimo na snemanje. Prostor je bil velik, ves v beli

keramiki in nerjaveči pločevini, kamor se obvezno ujamejo bleščavi odsevi. Na sredi raztelevaševalska miza, tista s kanalčki in z odtokom, moreča neonska svetloba z zeleno špico in sijalka, ki emitira magentni spekter ter utrujajoče in nadležno utripa. Asistent je postavil kamero na stativ in takoj pobegnil z dlanjo prek ust. Z lučkarjem sva se brž dogovorila; hitro je postavil tri dvokilovatne reflektorje tik ob vhod in jih usmeril v strop. Vsakega je obrnil v drugo stran, saj nisem vedel, iz katerega od velikih kovinskih predalnikov bodo potegnili mrliča. Tri *cvajerje* z modrimi filtri in brez *wrattna 85* pred objektivom. Da bomo pravi *štih* že v kopirki potegnili ven, sem pomislil. Tudi temenska svetloba mi je ustrezala, saj sem se tako znebil bleščečih odsevov z gladkih površin. S svetlometerom sem preveril po prostoru, potem pa še beline s spotmetrom. Dve blendi, dve tretjini. Možgani so mi delali 200 na uro. 200 ASA, odprta blenda in še ogromno rezerve. *Je vse v redu?* me je vprašal režiser in se skupaj z osvetljevalcem diskretno umaknil na hodnik. Stal sem tam, sam za kamero, tri, sedem, devet, enajst minut, rolo filma, 122 metrov, 16.000 sličic. Petdesetinka sekunde. Svetla in temna faza, ko film obmiruje, da svetloba v mirujočem stanju izriše mirno in ostro sliko.

Naposled sta obducenta prišla in eden od njiju me je vprašal, če sem pripravljen. Pritrdil sem. Drugi je rekel, da morata najprej narediti nekaj nujnega, da bosta hitra in da je za snemanje predviden drug mrtvak. Vseeno sem sprožil. Odprla sta vratca hladilne omare, ven potegnili nekakšno polico in na njej trupelce. Bil je otrok. Star približno leto in pol, bled in gol, voščenege, svetlečega videza. Ročice so mu ležale ob trupu. Brnenje kamere in rotacija sektorja sta me ohranjala zbranega. Z nepričakovano nežnostjo sta prišla tega otroka, ki je imel na temenu veliko zašito in kot iz vlečenega testa zgubano rano. Nista bila videti niti robata niti pijana. Daleč od predsodkov, daleč od Tisnikarjevih podob in stereotipov o brezčutnih anatomih. Položila sta ga na mizo, kot bi tja polagala najbolj krhek in dragocen porcelan. Takrat sem opazil, da je na nosilih ostala rumena duda. Rumena, barva sonca, optimizma, življenja in veselja. Okular sem napolnil s solzami. Samo en frejm je bil vmes; med tistim, ko je duda služila svojemu namenu – in med smrtjo, ko je postala odveč. To je ta izgubljeni frejm, ki ga ni nikjer drugje, ki me je tistega desetega avgusta, ko ima moj starejši sin rojstni dan, spremenil in zaznamoval.

SLOVARČEK IZRAZOV

Gavage so stojala s kaveljčki, kamor se s perforacijo zatakne na kadre raztrgan pozitiv delovne kopije filma, tako da je od zadaj z medlo svetlobo osvetljenih prvih nekaj sličic. Tako film visi in pada v vrečo, ki je nekakšno varno skladišče za ostanek filma. Ta stojala so uporabljali za lažji nadzor uporabnega materiala za montažo.

Cvajer je germanizem, s katerim smo imenovali klasične reflektorje po moči: *ajnzer* (1kW), *cvajer* (2kW), *finfer* (5kW), *cener* (10kW).

Wratten 85/W85 je konverzni filter, ki omogoča snemanje na film, sicer namenjen za snemanje pri umetni svetlobi, pri naravni, dnevni svetlobi.

Zuher, tudi *kukerle*, iskalo, *viewfinder* ... je optična naprava, ki snemalcu omogoča oblikovanje slike in njene ostrine.

Rubrika nastaja v sodelovanju z **Združenjem filmskih snemalcev (ZFS)**.